

Debreceni Egyetem
Bölcsészettudományi Kar
Magyar Nyelvtudományi Tanszék

Szlengvizsgálat a debreceni teológusok között
Szakdolgozat

Témavezető:

Dr. Kis Tamás

egyetemi docens

Készítette:

Király Orsolya

V. magyar

Debrecen

2017.

Tartalom

1. Bevezetés, motiváció.....	3
2. Iskolatörténeti adalékok.....	3
3. „Amit nehéz megnevezni” – a szlengről.....	7
4.1. Kezdeti lépések.....	10
4.2. A kérdőív és az értékelés közben felmerült problémák.....	11
5. Nyelvi elemzés.....	14
5.1. Témakörök.....	15
5.2. Csomópontok.....	16
5.3. Férfi-nő különbségek.....	18
5.4. Imacsoportba járók és nem járók.....	21
5.5. Szóalkotási módok.....	23
6. Összefoglalás.....	26
7. TEOLÓGUS SZLENGSZÓTÁR.....	28
8. IRODALOM.....	38
MELLÉKLET.....	40

1. Bevezetés, motiváció

Dolgozatom témája a debreceni teológusok szlengjének vizsgálata. A kutatás ötlete leginkább azon az egyszerű okon alapult, hogy tizenévesként jómagam is a református intézményrendszer középiskolájában koptattam a padokat, így alapjában véve jóval több ismerettel rendelkezem egy ilyen intézmény belső életéről, mint egy kívülről érkező ember. Az ott eltöltött idő alatt – még gimnazistaként is – jól látszott a teológustársadalom összetartása, zárt rendszere, így a dolgozathoz keresett választandó csoport is ezért volt ennyire magától értetődő.

A vallási alapon szerveződő közösségek (így természetesen beletartoznak a teológus hallgatók is) egyik nyilvánvaló alapvető élménye és problémaköre az Istenhez való kapcsolódás milyensége, erőssége. Ezért is kézenfekvő, hogy ahány tagja van egy ilyen csoportnak, annyiféle motiváció és elgondolás létezik erről kérdéskörrel. A közösség tagjai akarva-akaratlanul nemcsak önmagukat, hanem egymást is vizsgálják ebből a szempontból. A dolgozat tehát megkísérli felvázolni azt, hogy van-e különbség a vallásosságot különböző módon megélő emberek nyelvi magatartásában, illetve érezhető-e a nyelvhasználatban az, hogy az egyes egyének milyen erősséggel, milyen módon kapcsolódnak a valláshoz és a vallási alapon szerveződő különféle csoportokhoz. Emellett választ keresek arra a kérdésre is, hogy egy ilyen zárt közösségben létezik-e generációk közötti átöröklődés a szó- és kifejezőképesség tekintetében.

Dolgozatom első felében bemutatom a debreceni diáktársadalom évszázados hagyományát – iskolatörténeti áttekintéssel – illetve érintem a szleng kérdéskörét, kutatásának főbb állomásait. A következő fejezetek a kutatás menetéről, a felmerülő problémákról szólnak, illetve ezt követően a kutatás végeredményét ismertetem. A dolgozat utolsó szakasza a mellékletben szereplő szótár nyelvi elemzése.

2. Iskolatörténeti adalékok

A teológusok szlengjének vizsgálata során megkerülhetetlen az iskolatörténet nagyvonalakban való ismertetése, hiszen például az évszázadok alatt megszilárdult diáktisztségek is szerves elemét képezik a mindennapi nyelvhasználatnak, de ezen kívül is számos, a dolgozat végén található szótárban is szereplő összetevő is mutatja ezt.

Az iskola története – hivatalosan – a 16. századi európai hitújítási tendenciáig nyúlik vissza, bár működésének kezdete, a középkori előzményeket tekintve, ennél jelentősen korábbra tehető.

A városi művelődés alapjait a középkorban a szerzetesi és plébániai iskola biztosította. Debrecenben az 1332-ben idetelepült mariánus ferencesek tartottak fenn szerzetesi iskolát. A ferences kolostor alapításával egy időben megjelentek a dominikánusok is, bár ők csak 1326-igtartózkodtak itt: XXII. János pápa ekkor a váradi püspök közbenjárásának hatására kiűzte őket. Feltételezhető, hogy a dominikánusok hátrahagyott épületeiben jöhetett létre az a plébániai-városi iskola, amely – szemben a ferencesek szerzetesi műveltséget preferáló intézményével – elsősorban „deákos” alapműveltséget nyújtott azoknak a diákjainak, akik később városi tisztségeket töltöttek be. A tananyag részleteiről sajnos csak feltételezésekbe bocsátkozhatunk, hiszen nem maradtak fenn oktatási dokumentumok. Valószínűsíthető egyébként, hogy hasonló lehetett a Sárospatakon őrzött Szalkay-kódexben található 1489/90 évi tankönyvhöz és gyakorlófüzethez (BÖLCSKEI 1988: 9).

Debrecenben előbb a lutheri német, majd a kálvini svájci hitvallás hódított teret. Ezek az addig ismeretlen eszmék leginkább a külföldön (Wittenberg, Genf) tanuló diákok révén kerültek Magyarországra. Ugyanakkor az újfajta világnézetre nyitott, haladó szellemiségű főúri családok (pl. Batthyányiak, Zrínyiek) anyagi támogatása is előmozdította a reformáció terjedését: ezek a pártfogók iskolákat, nyomdákat alapítottak szerte az országban. A főúri családok kegyúri jogaik gyakorlása közben saját jobbjáyaikat is a reformáció mellé állították, így a század végére az ország lakosságának jelentős része protestánsná lett (GYÖRI 1998:16).

Az 1530-as években Enyingi Török Bálint lett a város új földesura. Ő is a reformáció meggyőződéses híve volt és ebben a szellemben vállalt aktív, támogató szerepet a település életében. Közbenjárásával került Pápáról Debrecenbe az első debreceni reformátor, Bálint pap, aki a lutheri irányzatot vallotta. A prédikátor egyre szélesebb körre kiterjedő munkássága és a földesúr anyagi támogatása következtében az iskola is reformatori befolyás alá került 1538-ban. A hagyomány szerint ettől az időponttól számítjuk a Debreceni Kollégium történetét (GYÖRI 2006: 49).

Ahhoz, hogy a város a reformáció terjesztésében betölthesse tekintélyes szerepét, az iskola fejlődése és fejlesztése is nélkülözhetetlenné vált. Nemcsak a város, hanem az egyház is sajátjának tekintette az iskolát – azonban nem egymás konkurenciáiként kell gondolnunk rájuk, sokkal inkább két egymást erősítő, kontrolláló

tényezőként. A kettő együtt a reformáció által egyfajta szintézist alkotott. Itt BÖLCSKEY GUSZTÁV Kálvint idézi: „kollégiumot kell emelni, hogy taníthassuk és előkészíthessük a gyermekeket lelkészeknek és világi vezetőknek” (BÖLCSKEI 1988: 15).

A magyar református iskolastruktúrában a *kollégium* – mai jelentésével ellentétben – nem egyszerűen diákotthont jelentett, hanem közös intézményben folyó, egymásra épülő, háromszintes képzést (elemi iskola, középiskola, felsőbb iskola). A 16. század végére a debreceni iskolában a nyugat-európai református iskolák (elsősorban Strasbourg) mintájára a két-, majd háromosztályos elemi és a hat gimnáziumi osztály mellett kiépült a két-három éves akadémiai (főiskolai) tagozat is, vagyis létrejöttek a kollégiumi oktatás keretei. Ez a háromszintes iskolaszervezet a következő századokban is meghatározó maradt. Az oktatás tartalmát eleinte az úgynevezett „wittenbergi norma” határozta meg, melyet Luther munkatársa, Philipp Melanchthon alakított ki. Az oktatás alapját a római polgárok nevelésében, majd a középkori iskolai rendszerben is meghatározó szerepet játszó ún. hét szabad művészet képezte. A humanizmus szellemiségével átítatott hét szabad művészet anyagához Melanchthon a reformáció szellemében megtisztított bibliai, teológiai ismereteket társított. Debrecenben a wittenbergi norma a svájci reformáció tanításaival ötvöződött, s ez határozta meg az oktatás tartalmát egészen a 18. századi felvilágosodásig (GYÖRI 2006: 50).

Az oktatás szerkezete tehát a 18. századig szinte állandó volt. A 19. századdal viszont a Kollégium szellemisége is fokozatosan változásnak indult. Elsőként az 1804-ben bevezetett új tanterv, a Ratio Institutionis jelezte az átalakulást: inntől kezdve elsősorban a nemzeti ismeretekre helyezték a hangsúlyt, illetve az alsó négy osztályban elindult az anyanyelven való oktatás. Ebben az iskolastruktúrában a négy osztályt a latin nyelvű gimnáziumi osztályok követték, majd két akadémiai év, ahol a teológia mellett jogi és bölcsészeti ismereteket is lehetett szerezni.

A változást az 1849-ben bevezetett bécsi tanügyi reform, az Entwurf, folytatta, amely pedig alapvetően átalakította az évszázadokon keresztül sikerrel alkalmazott oktatási gyakorlatot. A Kollégium tagozatokra bomlott, így az addig szorosan együttműködő iskolatípusok élesen elkülönültek egymástól. Ez többek között azt jelentette, hogy az addig két éves akadémiai szint fokozatosan háromkarú főiskolává bővült: t e o l ó g i a , j o g é s b ö l c s é s z e t .

A 20. században e két utóbbi kar kiszakadása adta a mai állami egyetem alapját, így szükségessé vált két új bentlakásos kollégiumi felsőoktatási intézet létrehozása: a Lelkészképző Intézet, amely az egyetem teológiai karának gyakorlati teológiai

képzéséért volt felelős és a Tanárképző Intézet, ez a bölcsészhallgatók számára adott egyházas kiegészítést. A teológiai kar az 1950-es években, az államosítást követően visszatért a Kollégium szervezeti keretébe és egybeolvadva a Lelkészképző Intézettel Teológiai Akadémia néven működött tovább (GYŐRI 2006: 58–61).

A szocializmus időszakában az intézmény a Kollégium középiskolájával ellentétben nagyobb szellemi önállósággal rendelkezett, így a külső ideológiától némiképp függetlenedve több dolog is tovább élhetett az évszázados lelkészképzés gyakorlatából: a *legáció* hagyománya mellett például a külföldi cserekapcsolatok sem sorvadtak el, a teológusok ugyanúgy évenként választottak *széniort* és *esküdtfelügyelőt* is maguk közül. Az 1970-es években több, kényszer szülte intézkedés is történt. Bevezetésre került például az ún. exmissziós gyakorlat (a lelkészképzésben részt vevő jelölt a negyedik és ötödik tanévet, gyülekezeti lelkészként, levelező oktatás keretein belül végezte), illetve Diakónusképző Intézet és a Kántorképző Intézet is, amelyek a gyülekezetekben jelentkező lelkész- és szakemberhiány enyhítésére szolgáltak.

A rendszerváltozás után a teológia ismét visszanyerve egyetemi rangját, Hittudományi Egyetemként működött, majd időközben (1993-ban) elnyerve az akkreditációt, a 2000-ben pedig a Debreceni Egyetem társult intézményévé vált (GYŐRI 2006: 62–64).

A Debreceni Református Hittudományi Egyetemnek jelenleg négy intézete van: két hitéleti (Teológiai Intézet, Alkalmazott Teológiai Intézet) és két nem hitéleti (Kölcsey Ferenc Tanítóképzési Intézet és a Kommunikáció- és Társadalomtudományi Intézet). Ezen belül tizenkilenc tanszékkel rendelkezik (többek között: Ószövetségi Tanszék, Újszövetségi Tanszék, Bibliai Teológiai és Vallástörténeti Tanszék, Dogmatikai Tanszék, Szociáletikai és Egyházzociológiai Tanszék, Egyháztörténeti Tanszék, Gyakorlati Teológiai Tanszék, Missziói és Felekezettudományi Tanszék, Szegedre kihelyezett Vallástanári Tanszék). Az intézmény az osztatlan, alap, mester és doktori, valamint felsőfokú szakképzésein a református lelkészképzés mellett további egyházi alkalmazottak, tanítók, kommunikációs szakemberek, valamint egyéb világi értelmiségiek képzését végzi.

Az intézménynek jelenleg közel hetven főállású oktatója és mintegy nyolcszáz hallgatója van (URL: <http://drhe.hu/intezmenyunk-tortenete>).

3. „Amit nehéz megnevezni” – a szlengről

Ahhoz, hogy a teológusok nyelvhasználatát vizsgálni tudjuk, óhatatlanul szükség van arra is, hogy a szlenget magát és a hozzá kapcsolódó néhány terminust is tisztázzunk. A feladat viszont nem könnyű, hiszen rengeteg tanulmány született már arról, mit nevezünk szlengnek, és minél többel találkozik az ember, annál inkább feltűnő, hogy bár lehet, hogy változatos és tartalmas a megfogalmazás, mégis valójában egy olyan jelenségről van szó, amelyet nem lehet egyértelműen definiálni. Vagy még pontosabban: „a szleng azon jelenségek egyike, melyeket mindenki felismer, de senki nem tud meghatározni – írja a sokat idézett megállapítást tanulmányában a nyelvész, PAUL ROBERTS, majd így folytatja – [n]em csupán definícióba csomagolni nehéz a szlenget, de elhatárolni sem könnyű olyan hasonló jelenségektől, mint a kollokvializmusok, a provincializmusok, a zsargon, a szaknyelv. Amint látni fogjuk, ezen területek egymásba folynak, és gyakran csak időpocsékolás a határvonal keresése” (ROBERTS, 2002: 130).

A számomra legérzékletesebb definíciók leginkább azok, amelyek szinte antropomorfizálják e jelenséget. ANDERSSON–TRUDGILL tanulmánya például CARL SANDBURG, amerikai költőt idézi, miszerint „a szleng olyan nyelv, amely feltűri a ruhaujját, beleköp a tenyerébe és munkához lát” (ANDERSSON–TRUDGILL 1999: 247). ERIC PARTRIDGE pedig egy 1902-ben keletkezett munkát említ meg a szleng kapcsán, miszerint „a szleng (...) »egy különleges, a legitim nyelvhasználat kültelkein kóborló csavargó nyelv, amely azonban folyamatosan igyekszik utat törni a legtisztéletreméltóbb társaságba«” (PARTRIDGE 2002: 17). A szleng legfontosabb tulajdonsága azonban az, hogy egy olyan stilisztikailag semleges nyelvhasználat alatti szinten helyezkedik el, amelyet igazából nem lehet meghatározni, ezért sincs arra sem definíció, amely e szint alatt helyezkedik el (ANDERSSON–TRUDGILL 1999: 247).

Ezek a megállapítások azonban sajnos nem bizonyulnak túl konstruktívnak a kutatás szempontjából. Használhatóbb felfogással KIS TAMÁSNál találkozhatunk, aki tanulmányában először ORSZÁGH LÁSZLÓT idézi, miszerint szlengen értjük „azokat a többnyire kérészéletű új szavakat vagy régi szavaknak azokat az új jelentésváltozatait, melyeket a hétköznapi élőbeszéd a tréfás hangulat keltése vagy a kifejezés színességének fokozása vagy az újszerűvel való játék öröme vagy a nyomaték kedvéért használ” (ORSZÁGH 1966: 361).

KIS TAMÁS a következőkben azonban rögtön eloszlatja azt a gyanút az olvasóban, mely szerint a szlenget pusztán csak nyelvi szempontból kellene vizsgálnunk: sokkal fontosabb funkciója van annál, mintsem megelégedhetnénk ezzel a látszólag egyszerű magyarázattal. A jelenséget sokkal inkább (s z o c i á l) p s z i c h o l ó g i a i problémaként megközelítve már lényegesen többet elmond annak kialakulásáról, működéséről.

Ez a tudományterület ugyanis az egyént a csoportokban tanulmányozza, illetve a csoportot magában az egyénben vizsgálja. A csoporttagság a részünkké válik, így a társas befolyás mindent átható jellege az az axióma, amely azt mondja ki, hogy más emberek gyakorlatilag minden gondolatunkra, érzésünkre hatnak, akár jelen vannak, akár nincsenek. Akár nagyobb (faji, etnikai, nemi stb.), akár kisebb (család, csapatok stb.) csoporthoz tartozunk, a csoporttagságunk keretet és szűrőt biztosít, s mi azon keresztül szemléljük a társas világ eseményeit. Általában csak akkor válik tudatossá a társas befolyásolás hatása, ha kénytelenek vagyunk szempontot váltani (SMITH–MACKIE 2004: 54–74).

A szleng létrejöttének egyik legfontosabb alapvetése, hogy használói csoportként működjenek: fontos, hogy intenzívebb napi beszédkapcsolatban álljanak egymással. KIS TAMÁS ezek után lényeges kérdést tesz fel: tekinthető-e úgynevezett n y e l v i u n i v e r z á l é n a k a szleng? Azaz: a jelenség törvényszerűen létezik-e minden beszélt nyelvben, annak kialakulásának kezdeteitől? A legegyszerűbb válasz pedig az, hogy ha az intenzívebb beszédkapcsolat megvan, akkor fel kell tűnnie a szleng jelenségének is (KIS 1997: 241). A beszéd és ezen belül a szleng eredeti funkciója elsősorban nem az, hogy gondolatokat, érzéseket közöljünk segítségével, hanem sokkal fontosabb a fatikus, avagy kapcsolatfenntartó, megerősítő és identitásjelző szerepe, így lesz ezáltal a csoportkohézió eszköze. Minél intenzívebb az egyének közötti beszédkapcsolat, annál erősebben van jelen a csoportban a szleng is (KIS 2006). A szleng tehát mindig beszélőközösségekben keletkezik, azaz feltételezések szerint annyi szlenget használ az egyén, ahány csoport tagja.

ULLA BONDESON a szlenget szintén magatartásformaként definiálja, melyet a nyelvhasználó másokkal való interakció során sajátít el, így az adott csoport szlengjének elsajátítását a csoporthoz való csatlakozás mutatójaként használja (BONDESON 2002: 159).

A szleng keletkezésének okai tehát az emberi viselkedéssel hozhatók összefüggésbe. PARTRIDGE tizenöt okot sorol fel használatának előidézőjeként. A tizenöt

indok közül csak néhány: kedélyességből; elmésség tudatos gyakorlásaképp; újszerűnek lenni; sablonoktól megszabadulni; csökkenteni vagy inkább eloszlatni az ünnepélyességet, fellengzőségeket; megkönnyíteni a társadalmi kommunikációt; sugalmazni, hogy egy csoport tagjai vagyunk stb. Eszközei közül kiemelkedően gyakoriak a képzettársítások, az érzelmi feszültség kifejeződése, a realiztikus, romantikus elemek használata. A szleng egyszerre bensőséges, változékony is ideiglenes. A szlenghasználat állandó és közös vonása, hogy mindig tudatos cselekvés végeredménye (PARTRIDGE 2002: 213–215).

Látható tehát, hogy ezek alapján a vélekedések alapján elsősorban nem a szleng lexikológiája, hanem sokkal inkább keletkezése a fő kérdés: nem az a mi, hanem az a h o g y a n .

A fentiek ellenére mégis fontos, hogy kicsit jobban el tudjuk helyezni a vizsgált anyagot valamiféle rendszerben.

A köznyelvi formákba besorolva sokan hajlamosak egyfajta szociolektusként tekinteni a szlengre, amely nem teljesen helytálló nézet. Sokkal életszerűbb, ha a KIS TAMÁS által is elfogadott KARTTUNEN-féle besorolást használjuk. Eszerint a szlengfajtákat három nagyobb típusba sorolhatjuk: a k ö z s z l e n g b e , mely országosan elterjedt szlengjelenségeket foglal magában; a t e r ü l e t i s z l e n g e k b e , amely területileg korlátozott érvényességű, illetve a s z a k s z l e n g e k b e , amelyek foglalkozás, hasonló érdeklődés alapján jönnek létre, így egy adott szakma szaknyelvéhez is kapcsolódnak.

Természetesen ezek csak elméleti kategóriák, a valóságban nem léteznek tisztán körülhatárolt változatok, hiszen a beszéd során ezek keveredve jelentkeznek a beszélőközösség, illetve az egyén nyelvében (KIS: 1994).

Általánosságban elmondható, hogy a szleng köznyelvi jelenségként értékelhető csoportnyelv. Mindezeket összegezve tehát a szleng nem pusztán nyelvi, hanem sokkal inkább egy komplexebb: szociológiai-biológiai-etológiai fogalomként kell kezelnünk.

4. A kutatás menete

4.1. Kezdeti lépések

Az itt ismertetett kutatási anyag alapját jórészt a 2007 októberében–novemberében formális és informális keretek között rögzített interjúk, majd ezt követően egy elsős évfolyam-bibliaóra keretén belül körülbelül 50 percet igénybe vevő kérdőív lekérdezése képezi.

Az anyag összegyűjtése több lépcsőfokon keresztül történt. Elsőként egy teológiát végzett ismerős által ajánlott, 2007-ben éppen ötödéves teológushallgatót kerestem fel, akivel az ún. strukturált mélyinterjú, illetve vezérfonál-interjú módszerével az aktuális diákéletet jártuk volna körül – ez a típus ugyanis az adatokat közlő identitáskonstrukcióitól eltekintve pusztán statisztikai jellegű, problémaorientált adatokkal dolgozik (KOVÁCS 2007: 269).

Mindez a gyakorlatban úgy zajlott, hogy először röviden ismertettem, hogy mire vagyok kíváncsi, majd megkértem, hogy mesélje el egy napját, felhasználva azokat a kifejezéseket, amelyeket egymás között is alkalmaznak a mindennapokban. Terveim szerint ez jó alaphoz vezetett volna egy elmélyültebb beszélgetéshez, az eredmény viszont meglepően siralmasan sikerült: tulajdonképpen egy tökéletes prédikációt kaptam, némi vizsgaízü definícióval körítve, amely alapján véve rádöbbenett arra, hogy nem ez lesz a járható út. Mivel a teológia egy zárt közösség, számolnom kellett volna a kívülről jött ember problematikájával: a komplikáció lényegében az volt, hogy az interjúalanyom nem akarta kiadni nekem, a kvázi *idegennek* az általa nem publikusnak ítélt lazább nyelvi formákat.¹ Sőt, mindezt igazából azután sem, hogy az

---

1,„... te milyen kifejezésekre gondoltál akkor, amikor a szleng került szóba? Milyen belső használatú szavak jutottak eszedbe?

Hát nyilván nem mindegyik publikus, vannak olyanok például, hogy *piések-piások*, ez egy régi debreceni klasszikus kifejezés, ugye a *piés* a pieta, a kegyes kifejezésből ered, ez a régi kifejezés, illetve a kifejezés azt jelenti, hogy aki egyáltalán nem él a világi hallgatókhoz hasonló életvitelt, tehát egy olyan ... ööö ... hívő életet él, amiben nincsenek világi dolgok. A *piás* nyilván ekkor ennek az ellentéte, azok nyilván a világi életvitelt részben folytató hallgatókra, akikre ez jellemző.

És esetleg még valami? Tisztázzuk, hogy ez a „nem publikus” pontosan mit takar? Én nem a káromkodásokra vagyok kíváncsi, pusztán nyelvi szempontból érdekel a dolog...

Persze, az nem is jellemző, például vannak, akiket *karizmatikusoknak* mondunk, *szektásoknak* mondjuk... lehetne nevezni. Szinte nem is tudok egyet sem. Volt tag, de ők már nem hallgatók itt. (...)

És esetleg még valami?

Hát a világias kifejezéseket azokat nem mondanám... Tehát tulajdonképpen a szóhasználatunk nem sokban különbözik. Nyilván inkább a prédikáció, ahol ez kitűnik, ahol inkább ilyen kegyes szólamok vannak. Vagy tehát az igénynek megfelelő részek, de úgy tulajdonképpen nem sokban különbözünk így a világiaktól. Értem, hogy mire akarsz kérdezni... (Sz. R. 2007. október 26.)

interjú második felében – érzékelve a fent említett problémákat – tisztáztuk, hogy a kutatás név nélkül zajlik és pusztán tudományos szempontból vagyok kíváncsi a dolgokra, nincs szó semmiféle lejáratásról.

Nem egy személy magasabb vagy alacsonyabb státusza teszi a csoporton belüli szleng használatát tabuvá, hanem az a tény, hogy őt nem ismerik el a csoport tagjának vagy a szlenghasználó csoport vagy szubkultúra részének. Kívülállónak tekintik, s így nem használhatja a csoporthoz tartozók szlengjét (FORSSKÄHL 1999: 83).

A következő lépés a fentiek ismeretének jegyében tehát az volt, hogy felkerestem olyan teológiát végzett ismerősöket, akikkel kapcsolatban ezt a problémát tulajdonképpen átugorhattam. Itt merült fel az a kérdés, hogy mennyiben fogja tükrözni a kutatás végeredménye az éppen érvényben lévő állapotokat így, ezért nagyjából hasonló kérdéseket tettem fel, majd egy formális szótár létrehozását kezdtük meg.

Az első ismerős interjúalanyom már kész szöszedettel együtt érkezett, amelyet közösen, a beszélgetés során előkerült szavakkal, kifejezésekkel bővítettünk. Ő akkor tulajdonképpen majdhogynem frissen végzett lelkész volt, így a pillanatnyi állapotokra nézvést adekvát adatközlőnek számított. Ezt az adatbázist használtam fel később, a következő beszélgetés alkalmával, melynek alanyai egy évtizeddel korábban végzett házaspár voltak. Az előzőleg rögzített adatok ekkor már mintegy hívószóként funkcionáltak, alapot adva így arra is, hogy reménység szerint felmerülnek hasonló szavak, kifejezések, történetek, amelyekkel szintén bővíthetem a szótárt.

A velük felvett interjúk adták a vázát egy nyelvhasználati kérdőívnek, amelyet a teológia akkor első éves hallgatóitól, a szemeszter első félévének végén kérdeztem le. Ezt az időpontot szintén adatközlőim segítségével próbáltam meghatározni – véleményük szerint az első félév végén már vannak annyira járatosak az elsőéves teológusok a Teológia világában, mindennapjaiban, hogy képesek legyenek adekvát válaszokat adni a kérdőívben foglaltakra.

4.2. A kérdőív és az értékelés közben felmerült problémák

A kérdőív (ld. melléklet) tartalmazta tehát ezt a fent említett szöszedet egy részét. Ennek segítségével többféle kérdésre próbáltam választ kapni. Egyrészt az érdekelt, hogy az egyes szavak, kifejezések átöröklődnek-e és ha igen, az egyes generációk között ez milyen mértékben jelenik meg. Másrészt a teológusok között, mint

minitársadalomban vannak-e kisebb-nagyobb csoportok és melyek ezek; ha léteznek, akkor vannak-e nyelvi jellegzetességeik és mennyiben tükrözheti mindezt egy ilyen kérdőív?

Mindehhez hozzájárult az a probléma is, amely a kérdőív összeállítása során merült fel: olyan nehézségekkel is meg kellett küzdenem, melyek etikailag némileg kifogásolhatóvá teszik magát a kutatást. A nehézségek gyökere abban rejlett, hogy a teológián jelen lévő belső (nem hivatalos) csoportstruktúra nyelvileg ugyan létezik, de a csoportok sokszor – úgymond – *i l l e n d ő s é g b ő l* nincsenek igazából semmilyen módon rögzítve – gyakorlatilag csak kvázi kategóriaként működnek. Vagyis: mindenki tudja, ki melyik csoport tagja, de konkrét rákérdezésre, azaz, hogy egy-egy személy hová tartozik (ti. a világibb életszemléletet vallók közé vagy a konzervatívabb, karizmatikus vonulat képviselőihez), nincs adekvát válasz – jól érzékelteti ezt a fentebb említett legelső interjú szituációja is. Sőt, arra sincs pontos definíció, hogy mi jellemzi ezeket a csoportokat. Mindezeket túlmutatva tehát: hogyan lehet mindezt úgy mérni kérdőíves módszerrel, hogy ne legyen túl egyértelmű, mégis lehessen eredményeket felmutatni?

Ezekre a problémákra ismerős adatközlőim segítségével igyekeztem megoldást találni. Az ő javaslatukra vettem fel a kérdőív elemei közé azt a kategóriát, mely az egyes szavak / kifejezések pozitív vagy negatív színezetét vizsgálja; illetve a kérdőívet kitöltő válaszadók adatai közé pontosan ezért került be az a kérdés, amely azt tudakolja, hogy az alany látogat-e imaközösségi alkalmakat. Ismerőseim szerint ilyen formán több-kevesebb sikerrel kiszűrhető a válaszadó kvázi csoporttagsága.

A kérdőív lekérdezése egy évfolyam-bibliaóra keretei között történt, mely az egész évfolyam számára kötelező. A létszám így csaknem teljes (42 főből 38 fő), a férfiak-nők aránya: 48% férfi (18 fő); 52% nő (20 fő) volt.

A kutatás során fontosnak ítéltém, hogy megkülönböztessem azon adatközlőimet, akik helyben, a Debreceni Református Kollégium falai között végezték középiskolai tanulmányaikat és azokat, akik nem helyben, illetve nem egyházi intézményből érkeztek a teológiára – hiszen az átöröklés-hipotézis szempontjából ez sem lényegtelen szempont. A gimnazisták ugyan nem ugyanazt az épületet használták, mint a teológusok, általában nem is volt túl sok kapcsolat köztük, de mégis voltak különféle alkalmak, helyszínek, amikor kötetlen beszélgetésekbe kerülhettek egymással – pl. a középiskolások számára tartott rendszeres évfolyam-bibliaóra, melyet többnyire

olyan alsóbb éves teológushallgatók tartottak, akik maguk is kötődtek a gimnáziumhoz valamilyen formában.

A kiértékelés során néhány gyakorlati-technikai nehézséggel is szembesültem. A kérdőívek a már említett pozitív-negatív-közömbös opcionálisan választható színezettel is dolgoztak, azonban ezzel úgy tűnik, hogy körülményesen vagy méginkább: lehetetlen mérni bizonyos tónusokat például ha valaki lesajnáló értelemben használ egy-egy kifejezést. Ezen kívül a válaszadók nagy részénél észrevehető, hogy nem feltétlenül a jelentés, sokkal inkább a szó hangulata alapján adták meg a választ a kérdésre. Ezt a kérdést utólag átgondolva talán úgy lehetett volna kiküszöbölni, hogy az adott oszlopot, amely a színezetet mérte fel, csak akkor töltsék ki, ha ismeri a szó jelentését vagy esetleg még a kérdést lehetett volna eleve úgy feltenni, hogy számára a milyen jelentést hordoz, nem pedig úgy, hogy milyennek ítéli meg az adott szót/kifejezést.

A problémák egy másik csoportját a jelentésbeli kérdések alkotják. Egy-egy szónál például espi, illetve különböző egyházi-teológiai tisztségek esetében a szótár szerinti jelentést az adatközlő gond nélkül kitöltötte, holott ezt megelőzően az ismertségre vonatkozó másik oszlopban úgy nyilatkozott, hogy nem hallotta még az adott kifejezést. Véleményem szerint ezekben az esetekben vagy arról volt szó, hogy egyszerűen logikusan gondolkodott és kitalálta mi lehet a szó jelentése, vagy pedig még nem hallotta a tényleges nyelvhasználatban.

A mérés szempontjából problémaként jelentkezett az is, hogy sajnos sokhelyütt nem szerepel adat. Ez talán az időbeli korlátokkal (kb. 50-60 percet vett igénybe a kitöltés, amely végül majdnem rövidnek bizonyult) magyarázható, esetleg az adatközlő úgy gondolta, hogy mivel nem tudja rá a tökéletesnek ítélt választ, ezért inkább üresen hagyja.

Végül fontos megemlíteni az „igazmondás” kérdéskörét is, hiszen mérni csak úgy lehet valamit, ha az adatközlők közel ugyanolyan komolyan gondolják a kitöltést, mint a kérdőív összeállítója, azaz olyan válaszokat adnak, amelyek a valóságnak megfelelnek és nem szándékoznak összezavarni a mérés folyamatát. A diákság körében persze mindig van olyan, aki felelőtlenül nyilatkozik: ezt különösen a névtelenség miatt nehéz kiküszöbölni (gondoljunk csak egyszerűen az internet világára, milyen könnyű elbújni egy nick mögé és úgy írni véleményt dolgokról), tehát némileg számolni kell ezzel is. Ugyanakkor jelen esetben jóhiszeműen mégis eltekintek tőle.

5. Nyelvi elemzés

A felmérés célja tehát eredetileg többek között az volt, hogy létezik-e egy ilyen zárt közösségen belül, generációkon keresztül átöröklődő szó-és kifejezőképesség, és ha igen, milyen arányban, illetve mindez mérhető-e valamilyen formában.

A kérdőívek feldolgozása során azonban leginkább az derült ki, hogy a hipotézis téves volt: a szótár jellegzetesen egy-egy anekdota köré csoportosuló szavai, illetve kifejezései még csak ismertség szintjén sem, vagy csak elvétve, véletlenszerűen jelentkeztek a vizsgált, az eredeti szótárat összeállító teológusokat követő generáció szóhasználatában. A kifejezések felmérése láthatóan tehát ezért nem vezetett eredményre. A kiadványok, vizsgák, helyszínek és alkalmak nevei inkább a szleng működési mechanizmusával magyarázhatók és nem az átörökléssel.

Ezek után a református középiskolából érkezett hallgatók nyelvi attitűdjét vizsgáltam, de meglepő módon egyáltalán nem mutatott kiugró eltéréseket ez a csoport sem a nem református középiskolából érkezett társaikéval szemben, így tulajdonképpen az a hipotézis is megdőlt, hogy van különbség a két csoport között. Az interjúk felvétele során egyik adatközlőm ugyan utalt rá, hogy a Debreceni Református Gimnáziumból érkező hallgatók szorosabb, elkülönült csoportot alkotnak az évfolyamon belül, de ezt nem lehetett ezzel a módszerrel kimutatni.

A tesztkitöltés alatt volt egy kis időm beszélgetni az évfolyam-bibliaórát tartó tanárral – aki nagyjából hasonló korú volt, mint az ismerős lelkész házaspár. Ő pontosan hozta a várt reakciókat a szótárra – minden anekdota és kifejezés ismert volt számára.

Miután a fent említett hipotéziseket a kiértékelés során kizártam, figyelmem afelé irányult, hogy látszik-e az, a h o g y a n viszonyulnak az egyes szlengszavakhoz a teológusok? Azaz: látszik-e a szóhasználatban, szó megítélésében az, ha valaki jár-e imacsoportba, vagy nem (azaz *kegyes* és ha valaki *nem kegyes*)? Milyen témaköröket érintenek a szótár elemei, illetve milyen csomópontokba rendeződnek? Vannak-e férfi-nő különbségek?

A következőkben ezt vizsgálom.

5.1. Témakörök

A szótárban rögzített, majd lekérdezett szavak az alábbiakban felsorolt tíz témakör köré csoportosulnak:

(1.) üdvözlések, köszönési formák:

á.b., áb.hu, málnás édesség! málnás pékség!

(2.) helyszínek

árkádok; dogma; externátus; gépterem; ketrec; Kollégium; menny; szeminárium; rektori; Pince; Piroska néni; pokol

(3.) közösségi alkalmak

ásítat; déli könyi; déli nyősz; déli nyőszörgés; dicsicsopi; dicsőcsopi; gyüli; ifi; imakommandó; imaközi; IT; ITI; kiszállás; Miki-est; pincebuli; rötye; UV; UV-s IT;

(4.) kiadványok

HKT; Kegyes Ludas; Kisbucsay, KBL; KERBIBLEX; kommentár; Mircsa; Nagybucsay; ÓSZ; ÓT; Ref. Egyház; Refegyház; Ref. Lap.; Re flap; Revufó; UFO; ÚSZ; ÚT; TEOLENC; vargazsiga

(5.) tisztségek

beó; elpé; esküdt; espi; lp; tiszi; varjak; világméretű kommunikációs cég kapcsolattartója, seglelk, S/S, szenior; püsi; püspi; papipari kisiparos

(6.) tantárgyak, vizsgák neve

futás; gyaktéhá; gyakTH; gyakbibmagy; gyülep; homilgyak; kápláni; korai dogmatöri; kortöri; minősítő; misszió; moáb; papi; zsidó (dogma)

(7.) embertípusok, emberek besorolása

atyánkfia; bagoly; fundi, kegyes; kurzustag; lutyi; tezsvér; tessvér, sztárhívő, tahlógus, szeminaristák; piás; piés

(8.) tevékenységek

áhítózni; dicsőítés; fungálni; lega; leszektáz; meglelkigondoz; prekálni; választás

(9.) szervezetek

Kommunikációs Bizottság; szekta; THT

(10.) egyéb

péld; preka;

5.2. Csomópontok

A témaköröket vizsgálva fontos kiemelni úgynevezett csomópontokat. Olyan szavakra, kifejezésekre gondolok itt, amelyeket nagy százalékban mindenki ismer, vagy esetleg számos szinonimával rendelkeznek. A csomópontok jelzik, hogy általában hová, milyen témához kapcsolódóan sűrűsödnek inkább a szavak, így ezek lesznek a kiemelten fontos elemei a szöszedetnek.

Nem elhanyagolható szempont viszont az sem, hogy jelen esetben lesznek olyanok is köztük, amelyek a saját kompetenciám szerint fontosak: mivel számomra sem ismeretlen ez a világ, így némiképp van rálátásom, hogy melyek tükrözik jól a szlengnek csoportdinamikai értelemben vett jellemzőit, azaz a pejoratív értelmű kifejezéseket (lásd *piés-piás* különbségek). Nézzük meg közelebbről tehát azt is, hogy az összegyűjtött szótár ezen elemei hol helyezkednek el a csomópontokban, milyen a százalékos arányuk, illetve tükrözik-e azt az előfeltevést, hogy aki *piés*, az eleve konzervatívabb a nyelvi játékosság tekintetében.

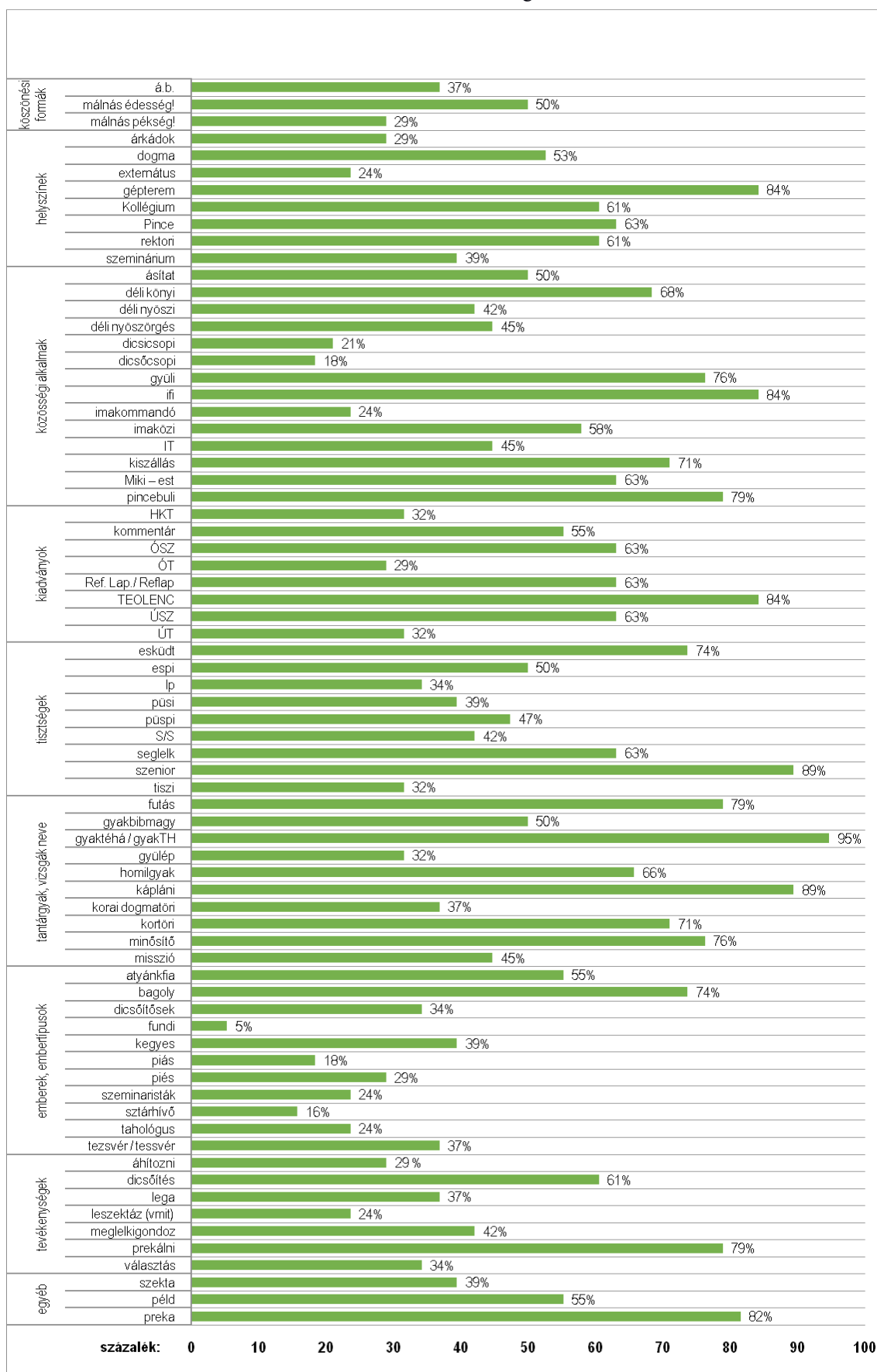
Ez alapján kérdőív 108 eleme közül az általam pejoratívnak tartott 29 szó mellé még olyanokat is felvettem fontos csomópontnak, amelyeket a 38 főből legalább 24% fölötti ismertségi értékük volt, azaz 9-en, vagy annál többen ismertek. Ők a táblázat oszlopai közül azt jelölték meg, hogy hallották, illetve hallották is, használik is az adott szót, kifejezést. Így összesen a lekérdezett 108-ból 73 szótári elem jöhetett szóba. Természetesen voltak átfedések a két csoport szavai között, azaz a 29 elem jórészt szerepelt a 73-ban, de volt köztük öt olyan, amely nem ütötte meg a mércét, mégis felvettem a vizsgált szavak közé – többek között a *piés-piás* szembenállás miatt. Ezek a következők voltak: *dicsicsopi*, *dicsócsopi*, *fundí*; *piás*; *sztárhívő*.

Az említett a szempontokat figyelembe véve az 1. számú táblázat tartalmazza ezeket a szavakat.

1. sz. táblázat

A szavak 24% feletti ismertsége százalékban

Mint ahogy az látható is, a szótár kiemelt szavai ismertség tekintetében a legnagyobb arányban a közösségi alkalmak témaköréhez tartoznak (20%). Ezt sorrendben az emberek, embertípusok megnevezései követik (15%), a tantárgyak, vizsgák (13%), majd különféle egyházi tisztségeket jelentő szavak (12%). Emögött alig lemaradva egyenlő arányban a helyszínek (11%), a kiadványok (11%) majd a tevékenységek (10%) témaköre foglal helyet. Igen kicsi arányban vannak jelen a valós szóhasználatban a köszönési formák (4%), illetve az egyéb szavak (4%).

Ezek az arányok is jól mutatják a vizsgált csoport működését: a legnagyobb hangsúly a közösségi alkalmakhoz kapcsolódó és a különböző embertípusokat megjelölő szavakon van – egy vallási alapon szerveződő közösségben ez nem is igazán furcsa, hisz az Istenhez való tartozás élménye alapvetően egyfajta közösségi létformát feltételez. A középső szegmens szavai pedig jelzik, hogy egy oktatási intézményben jelen lévő csoportról van szó.

5.3. Férfi-nő különbségek

A nyelvi elemzés során megkerülhetetlen a férfi-női nyelvhasználati különbségek vizsgálata.

KISS JENŐ megfogalmazása szerint a szociolingvisztika a nemekkel kapcsolatban azt kutatja, hogy a társadalom nemek szerinti tagolódásának vannak-e és ha igen, milyen nyelvhasználati következményei. Ebben az esetben különbséget kell tenni biológiai és társadalmi nem között. A társadalmi nem mindazon társadalmi tényezők összefoglaló elnevezése, amelyek különböző mértékben érintik a férfiakat és nőket, s amelyekben a nők és férfiak közötti társadalmi különbségek megmutatkoznak, kifejeződnek. Mindazonáltal rögtön szükséges leszögezni, hogy nemek szerinti nyelv váltózatról valójában mégsem beszélhetünk. Mert vannak ugyan különbségek: például a nyelvi attitűdben, a kiejtésben, a nyelvtani szerkesztésben illetve a szókincsben-frazeológiában, de ez nem jelenti azt, hogy radikálisan eltérő nyelvhasználat jellemezné a különböző nemű beszélőket.

A nyelv és nem viszonyát kétféle megközelítésben vizsgálja a szociolingvisztika. A különböző nyelvhasználati különbségek nem a pszichikai, vagy a biológiai értelemben vett nemre vezethetőek vissza, hanem arra a jelenségre, amelyet fentebb társadalmi nemnek neveztünk. A férfi-női nyelvhasználati vizsgálatokban korábban az úgynevezett

dominancia megközelítés volt jellemző, mely a nőket, mint elnyomott csoportot definiálta és mivel a nyelvi norma eleve a férfiak nyelvhasználatát vette alapul, ez az elmélet a társadalomban alá-és fölérendeltségi viszonyait vizsgálta. Ez a szemlélet azonban ma már nem igazán korszerű, így a másik, újabb vizsgálati módszert használjuk. Ez pedig az úgynevezett különbség megközelítés, amely azt veszi alapul, hogy a nők és a férfiak eltérő társadalmi helyzetüktől fogva más-más szubkultúra tagjai, amelyek azonban kölcsönhatásban vannak egymással és átszövik a társadalom egyéb jelenségeit is. Ebből a szempontból a női és férfi nyelvhasználati különbségek egyfajta identitásképző elemként foghatóak fel (KISS 2002: 100–102).

A nyelvi attitűd jelensége szubjektív viszonyulást jelent bizonyos nyelvhasználati formákhoz, emberekhez, csoportokhoz, különböző nyelvekhez és nyelvváltozatokhoz, illetve egyes nyelvi jelenségekhez, elemekhez. Emellett mutatja az attitűd tulajdonosának nyelvhasználattal szembeni beállítottságát és az ezekről kialakult értékelő jellegű vélekedését (GRÉCZI-ZSOLDOS: 2011).

A férfi-női nyelvi attitűd vizsgálatoknál a nyelvi tabu jelenségét fontos kiemelni. A szótár elemeinek vizsgálata során ugyanis feltűnő, hogy a női válaszadók sokkal szigorúbban, kevésbé elfogadóbban ítélték meg egy-egy nyelvi formát, mint a férfi válaszadók. Jogosan merült fel tehát, hogy ez a jelenség esetleg magyarázható-e nyelvi tabuval, mint társadalmi elvárással.

WARDHAUGH szerint ugyanis a nyelvet nemcsak arra használják, hogy kimondjanak dolgokat, hanem arra is, hogy elkerüljék bizonyos dolgok kimondását. Bizonyos dolgokat nem mondanak, nem mintha nem lehetne, hanem azért mert ilyen dolgokról nem beszél az ember, vagy ha beszél, akkor nagyon körülírással formában. Az első esetben a nyelvi taburól van szó, a második esetben az eufemizmusról (WARDHAUGH 2002: 210).

A nyelvi tabu jelensége nagyrészt a nők beszédmódjára volt és van jelenleg is hatással. A köztudatban elterjedt nézet szerint a nők jellemzően illendőségből nem használnak bizonyos szavakat, kifejezéseket vagy általában: nem használnak bizonyos beszédmódokat olyan szabadon, mint a férfiak. Ez nyilván régebben még erősebben volt jelen a nyelvben, mint manapság, de általánosságban mégis elmondható, hogy a nők nyelvileg alapvetően sokkal konzervatívabban vannak szocializálva. Ez pedig valószínűleg kihat arra is, hogy tudat alatt miként minősítenek egyes szavakat, kifejezéseket.

Az összegyűjtött szavak vizsgálatakor számtalan példa mutatkozott a nők konzervatív nyelvi attitűdjének hipotézisére. A már emlegetett 29, általam leginkább pejoratívnak tartott szó esetében az arányok a következő táblázatban is igen jól látszanak.

2. sz. táblázat

Nemi különbségek a kiemelt szavak minősítése során

adat	pozitív		negatív		közömbös	
	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi
<i>áhitózni</i>	27%	18%	28%	-	9%	18%
<i>ásítat</i>	16%	-	47%	32%	-	5%
<i>atyánkfia</i>	32%	26%	16%	5%	11%	10%
<i>déli könyi</i>	22%	16%	12%	8%	30%	12%
<i>déli nyöszi</i>	6%	-	47%	7%	40%	-
<i>déli nyösörgés</i>	6%	6%	56%	-	32%	-
<i>dicsicsopi</i>	12%	13%	24%	13%	25%	13%
<i>dicsőcsopi</i>	-	-	44%	19%	31%	6%
<i>dicsőtítés</i>	52%	38%	25%	-	-	5%
<i>espi</i>	27%	5%	37%	5%	21%	5%
<i>fundí</i>	-	-	50%	50%	-	-
<i>gyüli</i>	25%	14%	14%	18%	11%	18%
<i>ifi</i>	46%	45%	-	-	6%	3%
<i>imakommandó</i>	22%	-	34%	-	22%	22%
<i>imaközi</i>	25%	25%	10%	10%	25%	5%
<i>kegyes</i>	7%	7%	47%	20%	6%	13%
<i>lega</i>	7%	8%	30%	16%	23%	16%
<i>málnás édesség!</i>	28%	17%	11%	22%	11%	11%
<i>málnás pékség!</i>	30%	10%	30%	20%	10%	-
<i>meglelkigondoz</i>	14%	13%	26%	7%	33%	7%
<i>piás</i>	44%	-	28%	14%	-	14%
<i>piés</i>	18%	9%	28%	-	18%	27%
<i>preka</i>	16%	27%	13%	13%	14%	17%
<i>püspi</i>	6%	12%	41%	6%	23%	12%
<i>seglek</i>	22%	17%	27%	13%	8%	13%
<i>szekta</i>	14%	-	36%	22%	7%	21%
<i>sztárhívő</i>	-	-	50%	33%	-	17%
<i>tahológus</i>	-	-	45%	22%	33%	-
<i>tiszi</i>	59%	8%	-	-	25%	8%

A táblázatot pozitív, negatív illetve közömbös oszlopokra osztottam, ezen belül feltüntettem a férfi és a női válaszadók százalékos arányát. A 100% ebben az esetben is azokra a válaszadókra vonatkozik, akik a 38 főből a „hallották”, illetve „hallották is, használják is” választ adták a kérdőívben. Az így kapott számot osztottam tovább százalékokra.

Jól látható, hogy a nők az esetek döntő többségében inkább a negatív, illetve közömbös opciót választották az adott szó megítélése során. (Ezek az adatok azonban nyilván nem tudják árnyalni azt a bevezetésben már vázolt problémát, hogy a negatív minősítés magának a szó jelentésének vagy inkább a szlengben használt változatnak

szólnak.) Az arányok alátámasztják tehát azt az előfeltevést, hogy a nők talán kevésbé elfogadóbbak a lazább nyelvi formák iránt.

5.4. Imacsoportba járók és nem járók

A nyelvi tabu jelensége azonban nemcsak a férfi-női nyelvhasználatban jelenhet meg, hanem a teológián jelen lévő kisebb-nagyobb csoportok nyelvhasználatában is. Nézzük meg közelebbről, hogy van-e különbség azon teológusok nyelvi attitűdje között, akik járnak imacsoportba és azok között, akik nem. Az előfeltevés az volt, hogy csakúgy, mint a nők esetében, a konzervatívabb vonulatot képviselik majd azok a hallgatók, akik látogatják ezeket az alkalmakat. A szótár kiemelt szavait vizsgálva azonban mégsem ezt lehetett kimutatni.

3. sz. táblázat

Imacsoportba járók és nem járók nyelvi attitűdjének mérése százalékos arányban

adat	pozitív			negatív			közömbös		
	imacsoportba jár	nem jár imacsoportba	össz.	imacsoportba jár	nem jár imacsoportba	össz.	imacsoportba jár	nem jár imacsoportba	össz.
<i>áhitozni</i>	27%	18%	45%	-	28%	28%	18%	9%	27%
<i>ásítat</i>	11%	5%	16%	32%	47%	79%	5%	-	5%
<i>atyánkfia</i>	26%	32%	58%	11%	10%	21%	11%	10%	21%
<i>déli könyi</i>	19%	19%	38%	12%	8%	20%	27%	15%	42%
<i>déli nyőszí</i>	6%	-	6%	20%	34%	54%	20%	20%	40%
<i>déli nyőszörgés</i>	12%	-	12%	25%	31%	56%	13%	19%	32%
<i>dicsicsopi</i>	-	25%	25%	12%	25%	37%	25%	13%	38%
<i>dicsőcsopi</i>	15%	-	15%	-	43%	43%	28%	14%	42%
<i>dicsőítés</i>	48%	42%	90%	-	-	-	-	10%	10%
<i>espi</i>	21%	11%	32%	10%	32%	42%	21%	5%	26%
<i>fundi</i>	-	-	-	50%	50%	100%	-	-	-
<i>gyüli</i>	21%	18%	39%	17%	15%	32%	11%	18%	29%
<i>ifi</i>	42%	49%	91%	-	-	-	6%	3%	9%
<i>imakommandó</i>	11%	33%	44%	11%	23%	34%	11%	11%	22%
<i>imaközi</i>	20%	30%	50%	10%	10%	20%	15%	15%	30%
<i>kegyes</i>	7%	14%	21%	20%	40%	60%	6%	13%	19%
<i>lega</i>	15%	-	15%	15%	31%	46%	23%	16%	39%
<i>málnás édesség!</i>	11%	34%	45%	11%	22%	33%	-	22%	22%
<i>málnás pékség!</i>	10%	30%	40%	20%	30%	50%	-	10%	10%
<i>meglelkigondoz</i>	7%	20%	27%	13%	20%	33%	20%	20%	40%
<i>piás</i>	15%	29%	44%	28%	14%	42%	14%	-	14%
<i>piés</i>	18%	9%	27%	-	28%	28%	18%	27%	45%
<i>preka</i>	16%	27%	43%	13%	13%	26%	14%	17%	31%
<i>püspi</i>	12%	41%	53%	6%	6%	12%	23%	12%	35%
<i>seglelk</i>	22%	17%	39%	18%	22%	40%	13%	8%	21%
<i>szekta</i>	7%	7%	14%	14%	44%	58%	7%	21%	28%
<i>szótárhívó</i>	-	-	-	33%	50%	83%	17%	-	17%
<i>tahológus</i>	-	-	-	23%	44%	67%	22%	11%	33%
<i>tiszi</i>	25%	42%	67%	-	-	-	-	33%	33%

A táblázat szavainak százalékos eloszlását vizsgálva jól látható, hogy az olyan teológusok, akik imacsoportba járnak, azaz elvileg a jámborabb, *kegyesebb* vonulatot képviselik, a táblázatban szereplő szlengszavak jóval több, mint feléről alapvetően toleránsabban vélekedtek imacsoportba nem járó társaikhoz képest. Összehasonlítva ezt a férfi-női attitűdről szóló táblázat szavaival, míg a női válaszadók a negatív-közömbös, az imacsoportba járók általában inkább jellemzően a pozitív-közömbös vonalon mozogtak. Ugyanazoknál a kifejezéseknél pedig a nagyobb százalékszámok az imacsoportba nem járók negatív, illetve közömbös oszlopaiban találhatóak. Az egyes szavakat külön vizsgálva azonban az látható, hogy a pozitív nyelvi attitűd inkább az általános dolgokat jelentő szavakra igaz, a csoporttagságot jelentő, bíráló vagy ironizáló szavak pl. *kegyes*, *piés*, *piás* természetesen inkább a negatív megítélés irányába tolódnak el.

Mi következik ebből? A toleránsabb csoporttagok nyelvi attitűdje jól tükrözi a csoportban betöltött szerepüket, a világról alkotott képüket. Első interjúalanyaim is így vélekedtek: az élménykereszténységet megélő vallási csoportokban sokkal színesebb, sokkal változatosabb szlenget lehet gyűjteni, mint a hivatalos egyházi formákban létező csoportokban.² Hogy miért? Ezek a közösségek sokkal emocionálisabban fogják fel a körülöttük lévő világot és ez az érzelmgazdagság jól tükröződik a nyelvhasználatukban is: sokkal jobban működik náluk az ún. *é r z e l m i s z ó a l k o t á s*. Vagy ha nagyon sarkítani szeretném: a szeretetkapcsolatra épülő kisebb, családiasabb közösségek nyelvi attitűdje áll szemben itt a templomok „névtelen közösségével”. A letisztultabb nyelvi formának lehetnek azonban történelmi okai is: a puritanizmus nemcsak a templomot tisztította meg a felesleges sallangoktól, hanem a használói nyelvét is.

2, „Annyira, annyira sótlan ez az egyház, a református, hogy valami hihetetlen. (...) nézd mekkora különbség van egy Kálvin portré és egy Luther portré között. Egy Kálvin portré, meg egy Luther portré között írásban. De ez képen is igaz. A Luther az egy klasszikus sörözős, nagy hasú, beszélős (...) de nyilván tiszta lelkesedéssel, Kálvin ez a szakállas, aszketikus, szenvedő, ő is ötször otthagya Genfét, hatszor visszamegy, megsértődik... tehát teljesen más, ez belénk ivódott, protestánsokba. (...) Tehát az első kétszáz évben azért a protestáns prédikációk tele voltak viccel, gúnnyal, marással, csipkelődéssel, és annyit szívatták a katolikus papokat, hogy öröm olvasni bármelyik gúnyiratot, reformáció korabelit. És aztán ez a puritanizmus idejétől fogva ez a nagy lelki éhség ez teljesen kinyírta ezt. (...) Az evangélikusok sokkal érzékenyebbek, a kálvinisták azok nem. Tehát egy protestáns viccet mondani, az távol áll tőlük. (...) Sótlanok vagyunk (...) amit mi így istentisztelet címen művelünk egy órán, másfél órán keresztül, az nulla. Tehát az minden, csak nem istentisztelet. Prédikáció van, ének van, de ezzel Istent vajmi kevésbé tiszteljük. Olyan sótlan, színtelen, szagtalan. Olyan nagyon rideg, durva tud lenni a református istentisztelet. És ez szerintem kihat a szleng használatra is.” (K.J. 2007. nov.16.)

5. 5. Szóalkotási módok

A szlengben használt szóalkotási módok nem térnek el a magyar nyelvben használtaktól – bár vannak olyanok, amelyek lényegesen gyakrabban fordulnak elő, mint egyéb nyelvváltozatokban. A szószedetben szereplő szavakat (melyeket nem tisztán csak egyik, vagy csak másik csoportba sorolhatunk be) KIS TAMÁS rendszere alapján a következőképpen csoportosíthatjuk.

(URL: <http://mnytud.arts.klte.hu/szleng/szleng.php> 2017. április 1.)

I.) Külső szóalkotás

Idegen szavak átvétele

- német eredetű: *sitzimleben* 'sitz im Leben: az adott korban a textus szövegkörnyezete, helyzete'
- latin eredetű *externátus* 'nem a teológia területén lévő diáklakás', fungál 'a déli könyörgések alkalmával köszöntést mond, igét olvas, előimádkozik' senior 'diáktisztség, a hallgatókat képviseli'
- görög eredetű: *homiletika* 'az egyházi ékesszólás, az egyházi beszéd, igehirdetés elmélete és története'

A magyar nyelv nem szleng rétegeiből származó átvételek

- Szófelújítás: *atyánkfia* 'testvérünk (pejoratív)', *kegyes* 'jámbor', istenfélő 'esküdt' esküdtfelügyelő, vagy jurátus diák, a senior után következő tisztség'
- Belső szókölcsozódás: nyelvjárási eredetre visszavezethető szavak: *szütyögés* 'lelkigondozás',

II.) Belső szóalkotás

Hangalaki szóalkotás

a.) Több morfémat érintő változások

1.) Mozaikszavak

- betűszók: *á.b* 'Áldás, Békesség!'; *HKT* 'Heidelbergi Káté'; *IT* 'istentisztelet'; *ITI* 'istentisztelet'; *KBL* 'Keresztyén Bibliai Lexikon';

KERBIBLEX 'Keresztyén Bibliai Lexikon'; *lp* 'lelkipásztor'; *ÓSZ* 'Ószövetség'; *ÓT* 'Ótestamentum'; *Revufó*; *S/S* 'esperes'; *TEOLENC* 'Teológiai Enciklopédia'; *THT* 'Teológus Hallgatók Tanácsa'; *UFO* 'Újfordítású Biblia'; *ÚSZ* 'Újszövetség'; *ÚT* 'Újtestamentum'; *UV* 'úrvacsora'; *UV-s IT* 'úrvacsorás istentisztelet'; *rötye* 'ronda öreg tyúkok egyesülete > a templom főközössége leginkább idős nőkből áll'

- szóösszevonás: *gyakbibmagy* 'gyakorlati bibliamagyarázat'; *gyakTH* 'gyakorlati teológia'; *gyülep* 'gyülekezetépítés'; *homilgyak* 'homiletika gyakorlat'
- 2.) Szóvegyülés (kontamináció): *ásítat* 'korai imaalkalom' (< ásítózik × áhítat), *déli nyöszí* 'déli könyörgés < könyörgés × nyöszörgés); *tahológus* 'bunkó teológus' (< tahó × teológus)

b.) Egy morfémat érintő változások

1.) A morféma hanghosszúságát nem érintő változások

- Mássalhangzó-változások: nyúlás (emfatikus nyújtás): *tessvér* 'testvér'; zöngésség szerinti változás: *tezsvér* 'testvér'
- Szóferdítés: *Málnás édesség!* 'Áldás, Békesség!'; *Málnás pékség!* 'Áldás Békesség!'; *Hányás, részegség!* 'Áldás Békesség!'
- Nyelvjárási ejtés: *tesvír* 'testvér'

2.) Morfémarövidítő változások

- **Szócsönkítés:** *Mircea* 'Mircea Eliade: Vallási hiedelmek és eszmék története c. háromkötetes munkája'; *preka* 'prédikáció', *prekálni* 'prédikálni'
- **Szörövidítés:** *déli könyi* 'déli könyörgés'; *déli nyöszí* 'déli nyöszörgés > déli könyörgés'; *dicsicsopi* 'dicsőítő csoport'; *espi* 'esperes'; *fundí* 'fundamentalista'; *gyüli* 'gyülekezet'; *ifí* 'ifjúsági alkalom'; *imaközi* 'imaközösség'; *kortöri* 'kortörténet'; *lega* 'legáció'; *moáb* 'A moábiták élete és vallástörténete c. tantárgy és az ehhez kapcsolódó kiadványok neve'; *péld* 'példázat'; *püsi* 'püspök'; *püspi* 'püspök'; *tiszi* 'tiszteletes'

Jelentésbeli szóalkotás

a.) Névadás

futás 'prédikáció felmondás legáció előtt'; *kurzustag* 'az ötéves párválasztó kurzus ti. a teológia tagja, aki népszerű az ellenkező nem körében'; *menny* 'a kápláni vizsga emeleti helyszíne, ahol a kedvesebb tanárok vizsgáztatnak'; *pokol* 'a kápláni vizsga földszinti helyszíne, ahol a szigorúbb tanárok vizsgáztatnak'; *választás* 'legációs hely választás'

b.) A jelentés terjedelmének változása

1. Jelentésbővülés: *szeminárium* 'óratípus < a terem neve'; *zsidó* 'nép < a héberhez kapcsolódó tantárgyak gyűjtőneve'; *vargazsiga* 'görög tankönyv < a Varga Zsigmond által szerkesztett tankönyvek összefoglaló neve'
2. Jelentésszűkülés: *Kollégium* 'a gimnázium épülete'

c.) Jelentésváltozás a valóságelemek érintkezése és hasonlósága alapján

1. Névátvitel

- Hasonlósági névátvitel: *varjak* 'palástos lelkészek'
- Érintkezési névátvitel: *ültetés* 'temetés'

2. Szinonimás csere: *Kegyes Ludas* 'Reformátusok Lapja > az olvasóközönsége kegyes és nagyjából olyan komoly, mint a Ludas Matyi c. lapnak'

Morfológiai (alaki) szóalkotás

a.) Szóösszetétel

Szerves összetételek

Alárendelő összetételek: *atyánkfia* 'testvérünk (pejoratív); *bagolytábor* 'elsőéves hallgatók tábora'; *csendesnap* 'félévkezdő evangelizációs alkalom'; *dicsicsopi* 'dicsőítő csoport'; *imakommandó* 'egy meghatározott cél elérése érdekében létrejött kiscsoportos imaalkalom; *kurzustag* 'az ötéves párválasztó kurzus ti.

teológia tagja és népszerű az ellenkező nem tagjai között'; *pincebuli* 'pincében tartott multság'; *sztarhívő* 'nagyon kegyes'

b.) Szóképzés

- Névszóképzők:

-ó, -ő: *minősítő* 'első év végi vizsga'; *sztarhívő* 'nagyon kegyes'

-a: *lega* 'legáció'; *preka* 'prédikáció'

-i: *ifi* 'ifjúsági alkalom'; *gyüli* 'gyülekezet'

-szí: *tiszi* 'tiszteletes'

-s: *fungáns* 'fungálást végző teológus'; *piés* 'kegyes'; *piás* 'nem kegyes'

- Igeképzés:

-l: *prekál* 'prédikál'

-z: *leszektáz* 'szektának minősít'

Összefoglalva a fentieket, az általam összegyűjtött szótár szavai közül négy leggyakoribb szóképzési mód a több morfémát érintő változások közül a *m o z a i k s z a v a k* létrehozása, a morfémarövidítő változások közül a *s z ó r ö v i d í t é s*, a morfológiai (alaki) szóalkotás típusai közül a szerves összetételek, ezen belül az *a l á r e n d e l ő s z ó ö s s z e t é t e l e k* és a képzések közül a *n é v s z ó k é p z é s* a jellemző.

6. Összefoglalás

Dolgozatomban a debreceni teológusok egy csoportjának a szlengjét vizsgáltam. A felmérés során elsősorban nem a pillanatnyi állapotokat szerettem volna felmérni, hanem egy-egy szó, kifejezés átöröklését próbáltam nyomon követni. Ezt az előzetes hipotézisemet, miszerint létezik egy generációk közötti átöröklési rendszer azonban nem sikerült a gyűjtött adatokkal alátámasztani. A csoporttagok nyilván használnak maguk között szlenget, de ezek alapvetően inkább nem az öröklődéssel, hanem a szleng természetes szóalkotási módjával magyarázhatóak. Ebből kiindulva talán érdekes lett volna megvizsgálni inkább azt, hogy egy évfolyamon belül egy-egy kisebb csoport pl. az összetartóbb Debreceni Református Gimnáziumból érkezők használnak-e külön szlenget és mennyiben ismeri, használja ezt az évfolyam többi tagja.

Az átöröklés-hipotézis időben átívelő reprezentálása is érdekes kérdés lehetett volna: vagy évente vissza-visszatérve, több elsős évfolyamot lekérdezni, vagy esetleg ugyanabban az időben a felsőbb évfolyamra járó hallgatók között ezt a felmérést elkészíteni. Talán így sokkal árnyaltabb, illetve valós képet kaphatnánk a generációs különbségekről.

A nyelvi tabu kérdésköre nem várt eredményeket is tartogatott számomra. Az a hipotézis, mely szerint a nők konzervatívabbak a férfiaknál a nyelvi attitűd tekintetében igazából nem volt kérdéses – a mélyen gyökerező társadalmi elvárások jól tükröződnek a felmérés során lekérdezett szavak pozitív-negatív megítélése során. A váratlan eredmény számomra inkább az imacsoportba járó hallgatók nyelvi attitűdjének tanulmányozása során mutatkozott. Előzetes ismereteim alapján a hipotézisem az volt, hogy ők szintúgy alapvetően konzervatívan fognak viszonyulni a kérdőív szavaira, hiszen tapasztalataim szerint nekik például sokkal nehezebb elsűtni egy vallásos témájú viccet anélkül, hogy ne tekintenének rosszállóan az emberre. A kapott százalékok viszont az előfeltevésemnek pontosan az ellenkezőjét mutatták. A bevezetésben feltett kérdésre tehát, azaz hogy van-e különbség a vallásosságot különböző módon megélő emberek nyelvi magatartásában, határozott igen a válasz.

A nyelvi tabut illetően esetleg érdekes lenne a jövőben térbeli dimenziókat is vizsgálni: vajon az egyes magyarországi teológiákon belül hasonlóan működik-e ez a nyelvi attitűd, illetve más nyelvekben is megtalálható-e ez a jelenség. Reméljük, születik ilyen témában még kutatás.

7. TEOLÓGUS SZLENGSZÓTÁR

JELMAGYARÁZAT

- ~ a címszó változatlan alakját helyettesítő jel
/ vaglyagosság jele
→ lásd bővebben a nyilat követő szócikknél
← közvetlen előzmény (egy szó a nyíl előtti alakból keletkezett)
< közvetett előzmény (egy szó keletkezésének egyes lépéseit jelzi)
[...] a szócikk végén az etimológiát foglalja magában
/... / példamondat v. kifejezés
× az etimológiában a szövegyülés jegye
{...} idézett szövegből való kihagyott rész jelölése

RÖVIDÍTÉSEK

ang.	angol	ld.	lásd
ált.	általában	mond.	mondatszó
fn.	főnév	mn.	melléknév
gör.	görög	<i>pej.</i>	pejoratív értelmű
<i>gúny.</i>	gúnyos	<i>rég.</i>	régies alak
<i>gyak.</i>	gyakori	<i>röv.</i>	rövidített alak
haszn.	használatban	tkp.	tulajdonképpen
ige	ige	tn.	tárgyatlan ige
in.	igenév	<i>tréf</i>	tréfás
kif.	kifejezés	ts.	tárgyas ige
lat.	latin	vö.	vesd össze

A, Á

ÁB mond. kif. Áldás, Békesség!; köszönési forma

áb.hu *röv.* kif. Áldás, Békesség!; köszönési forma [Áldás, békesség! < Á.B. < áb.hu]

árkádok fn. a belső udvaron körbefutó árkádos részen elhelyezkedő teológusszobák

ásítat fn. áhítat; reggeli imaalkalom [< ásítózik × áhítat]

atyánkfia fn. 1. *rég.* atyafi; szegről-végről való rokonság 2. *pej.* megszólítás

B

bagoly fn. elsőéves teológus

bagolytábor fn. az elsőéves teológushallgatók tábora az első szemesztert megelőzően

beó fn. *röv.* beosztott lelkész

Biblia fn. 1. Szentírás 2. a Bibliaismeret tantárgy neve

C, CS

Confessio fn. vallási-kulturális folyóirat a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója kiadásában, 2015-től online változatban is megjelenik

csendesnapok fn. Egy vagy többnapos speciális tartalmú igehirdetés-sorozat. ld.

→*evangelizáció*

D

Darabos fn. → *externátus* a Darabos utcán, már nem működik

déli könyi kif. *röv.* →*déli könyörgés*

déli nyöszörgés / déli nyöszi / nyöszi kif. *röv.* →*déli könyörgés* [déli könyörgés < könyörgés × nyöszörgés]

déli könyörgés kif. déli 12 órától tartott húsz-harminc perces áhítat

dicsicsopi fn. *röv.* dicsőítő csoport

dicsőítés fn. ifjúsági énekekkel tarkított imaalkalom, Isten dicsőítése, általában a →*piésekre* jellemző

dicsőítősek fn. dicsőítő csoport ld. →*dicsőítés*

dogma fn. lat. hittétel, vélemény; 1. Dogmatika című tantárgy 2. dogmatika tanterem /*A könyvemet a dogmában hagytam.*/

dogmatika fn. lat. →*dogmákkal* foglalkozó tudomány, hittételek rendszere

E

Egyetem fn. csak a Debreceni Egyetem, a volt Kossuth Lajos Tudományegyetem, annak ellenére, hogy a Teológiai is már egyetem

egyháztörténi fn. Egyháztörténet c. tantárgy neve

elpé fn. *röv.* lelkipásztor

esküdt fn. *röv.* esküdtfelügyelő, diáktisztség; A →*senior* után következő tisztség, tkp. helyettes szenior, feladata elsősorban a közösségi élet szervezése.

espi fn. *röv.* esperes; egyházi tisztség, az egyházmegye lelkeszi elnöke

evangelizáció fn. Egy vagy többnapos speciális tartalmú igehirdetés-sorozat.

F

filótöri fn. *röv.* Filozófiatörténet c. tantárgy neve

fundamentalizmus fn. lat. Írásmagyarázati, közösségi irányzat, mely a Szentírás teljes szövegét mereven betű szerint értelmezi.

fundi fn. és mn. *pej.* fundamentalista, a →*fundamentalizmus* híve

fungáns fn. lat. A →*fungálást* végző teológus.

fungál tn. ige lat. A →*déli könyörgés* alkalmával köszöntést mond, igét olvas és az előimádkozás is az ő feladata.

futás fn. Másod– ill. harmadéves, a prédikálásban még nem jártas teológusok a →*legáció* előtt külön erre a célra kiadott prédikációs gyűjteményből választanak az adott ünnepnek megfelelően. A kiválasztott igehirdetést a legáció megkezdése előtt pár héttel egy teológiai oktátónak felmondják, ez az ún. ~. /„Kinél futsz?”/ Akinél lehet futni, az a →*futtató* tanár.

[I. < vesszőfutás: fn. 1. rég. Katonai büntetés. *A vesszőfutásra ítélt katonának ruhátlanul kellett végigfutnia katonatársainak kettős sorfala között, miközben azok vesszővel verték.* 2. vál. Kínos, megalázó helyzetek sora. szin. : 2. megaláztatás, megszégyenítés etim: német mintára keletkezett nyelvújítás kori összetétel; → vessző + futás: a fut ige származéka (ÉkSz alapján)

II. < életpálya vö. „Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam.” II Tim 4:7-8]

futtató fn. és mn. Az a tanár, akinek a prédikációt felmondja a →*legációba* menő teológus.

G, GY

gépterem fn. számítógépterem

görög fn. és mn. 1. Ógörög nyelv c. tantárgy neve 2. a görög tanterem

gyakbibmagy fn. *röv.* Gyakorlati Bibliamagyarázat c. tantárgy neve

gyaktéhá / GYAKTH fn. *röv.* Gyakorlati teológia c. kurzus neve

gyülep fn. *röv.* Gyülekezetépítés I. és II. c. kurzus neve

gyüli fn. *röv. gyak.* gyülekezet

H

hákáté / HKT fn. *röv.* Heidelbergi Káté

Hányás, részegség! kif. *tréf.* köszönési forma [Áldás, békesség! < Hányás, részegség!]

harmadik emelet kif. a régi gimis leánykollé, gyakorlatilag a gimnázium negyedik emelete, melynek egy részén teológus lányok laktak

Hiszekegy fn. Apostoli hitvallás

Hitgyüli fn. Hit Gyülekezete

homiletika fn. gör. Az egyházi ékesszólás, az egyházi beszéd, igehirdetés elmélete és története.

homilgyak fn. *röv.* Homiletika gyakorlat c. tantárgy neve.

I

ifi fn. *röv. gyak.* Ifjúsági óra, alkalom, fiatalok által alakított gyülekezet.

imakommandó fn. Olyan kiscsoportos imaalkalom, amelynek során egyvalakiért, egyvalaki megváltozásáért imádkozik a csoport.

imaközi fn. *röv.* imaközösség vö. → *imakommandó*

Internátus fn. a gimnázium épületeinek egyik megnevezése

IT *röv.* istentisztelet

ITI *röv.* istentisztelet, ld. még → *IT*

K

kápláni fn. és mn. a záróvizsgák egyik típusa /*Sikerült a káplánija!*

karizma fn. gör. kegyelmi ajándék, olyan természetfeletti adomány, amely mások javára szolgál. A Bibliában többféle formában megjelenik pl. gyógyítás, nyelveken szólás, illetve annak tolmácsolása.

karizmatikus mn. és fn. Közösségi mozgalom, a pünkösdisták irányzatokból származik, melyben a Szentlélek adományai kapnak hangsúlyt. ld. még →*karizma*

KBL fn. *röv.* Keresztyén Bibliai Lexikon

kegyes mn. és fn. Irgalmas, jámbor, Istennek tetsző életet folytató. vö. →*karizmatikus*

Kegyés Ludas kif. *tréf.* Reformátusok Lapja hetilap neve

KERBIBLEX fn. *röv.* Keresztyén Bibliai Lexikon

ketrec fn. 1. a dékáni iroda előterébe átmenetileg felszerelt elválasztó fal 2. a gimnázium udvarán található kosárlabdapálya, melyet magas vasrácsoszattal vettek körül.

Kisbucsay fn. Bucsay Mihály: A protestantizmus története Magyarországon 1521-1945 c. tankönyv neve (a rövidebb általa írt könyv)

Kollégium fn. A gimnázium épületeinek egyik megnevezése.

kommentár fn. Egy adott bibliai könyvhöz vagy szakaszhoz ír egy aprólékos, részletes magyarázat.

Kommunikációs Bizottság kif. 2004-ben alakult szervezet, melynek feladata az, hogy elsősorban a nemzeti ünnepek programját megszervezze, pl. okt. 6., okt. 23

korai dogmatöri kif. Korai dogmatörténet c. tantárgy neve

kortöri fn. Kortörténet c. tantárgy neve

kurzustag fn. és mn. *pej.* Az ötéves párválasztó kurzus ti. Teológia tagja, aki igen népszerű az ellenkező nem körében.

L

lega fn. *röv.* →*legáció*

legáció fn. lat. Teológushallgató fontosabb egyházi ünnepekkor igehirdetési céllal →*legátusként* való kiküldetése legtöbbször vidéki helyszínre.

legátus fn. → *legációba* küldött teológus hallgató

lelkigondozás fn. 1. gyakorlati teológiai tudományág; 2. a lelkészek és a hívek olyan szolgálata, mely a hit megtartására, vagy krízisben lévők megsegítésére irányul

leszektáz ts. ige. szektának minősít

Lochmann fn. A szabadság útjelzője c. munkájáról elnevezett könyv

lp fn. *röv.* lelkipásztor

M

Málnás édesség *kif. tréf.* köszönési forma [Áldás, békesség! <málnás édesség]

Málnás pékség! *kif. tréf.* köszönési forma [Áldás, békesség! <málnás édesség <málnás pékség]

meglelkigondozni in. lelki segélynyújtást adni (→*lelkigondozás*)

menny fn.1. a kápláni vizsga emeleti helyszíne, ahol a kedvesebb tanárok vizsgáztatnak
2. mennyország vö. → *pokol*

Miatyánk fn. Úri ima, a hegyi beszéd része Máté 6:9-13

Miki-est *kif.* Mikuláskor tartott zenés-táncos mulatság

minősítő mn. és fn. Vizsga az első év végén, melynek során a hallgatót közösségbeli, teológiai előmenetelbeli szempontok alapján minősítette egy több tagból álló bizottság. Mostanság már nincs ilyen. Értékelése a tkp. „megfelelt” és „nem felelt meg” alapján: „minősített” és „nem minősített”. Nagyon ritkán fordult elő, hogy valakit nem minősítettek.

Mircsa fn. Mircea Eliade: Vallási hiedelmek és eszmék története c. háromkötetes munkája

misszió fn. Missziológia c. kurzus neve

moáb fn. 1. A moábiták élete és vallástörténete c. tantárgy 2. bibliai nép neve

N

Nagybucsay fn. tankönyv: Bíró Sándor – Bucsay Mihály – Tóth Endre: A magyarországi református egyház története

nagyokosok fn. a Budapesti Református Teológia ill. az ottani teológushallgatók megnevezése

nagytiszteletű asszony *kif. tréf.* teológus hallgatók tréfás megszólítása egymás közt

nagytiszteletű úr *kif. tréf.* teológus hallgatók tréfás megszólítása egymás közt

nagyisztúr fn. *tréf.* teológus hallgatók tréfás megszólítása egymás közt

O

ÓSZ *röv.* Ószövetség

ÓT *röv.* Ótestamentum

P

papi fn. és mn. a záróvizsgák egyik típusa / *Sikerült a papija.*

papipari kisiparos kif. *tréf.* lelkipásztor

péld fn. *röv.* 1. példázat 2. Példabeszédek könyve a Bibliában

piás fn. és mn. A → *piés* ellentéte, tkp. inkább vicces ellenválaszként használják, nem a szó szoros értelmében a kimondottan világi életvitelt folytató teológust jelzik vele. Aki nem piés, az automatikusan a piás csoportba tartozik.

piés fn. és mn. ld. még → *kegyes*

Pince fn. teológus szórakozóhely *haszn.* a Pince

pincebuli fn. A → *Pincében* tartott mulatság.

Piroska néni kif. A rektori hivatal vezetője volt korábban, később intézményesült és nem egy személyt jelölt, hanem magát a helyszínt.

pokol: 1. a kápláni vizsga földszinti helyszíne, ahol a szigorúbb tanárok vizsgáztatnak
2. pokol vö. → *menny*

preka fn. prédikáció, igehirdetés: az istentisztelet keretein belül elhangzó beszéd

prekálni in. prédikálni

püsi fn. *röv.* püspök

püspi fn. *röv.* püspök

R

Ref. Egyház / Refegyház *röv.* 1. Református Egyház c. folyóirat 2. Református Egyház (szervezet)

Ref. Lap / Reflap *röv.* Reformátusok Lapja c. hetilap

rektori fn. Tanulmányi Osztály

Revufó fn. *röv.* revideált, azaz újfordítású Biblia

rötye fn. *röv. tréf.* ronda öreg tyúkok egyesülete – arra utal, hogy általában öregasszonyok járnak a templomba

S, SZ

S/S *röv.* esperes, írott forma

seglelk *fn. röv.* 1. segédlelkész 2. *pej.* segglelk (csak szóban)

sitzimleben *kif.* Az adott korban a textus szöveggörnyezete és a kortörténete, a helyzete. /*Mi ennek a textusnak a „sitzimlebenje”?*/

szekta *fn.* 1. Olyan csoport, amely a hivatalos egyházakon belül is működhet, de a →*karizmatikus* vonalat túlságosan is hangsúlyozza. 2.

szeminárium *fn.* 1. gyakorlati óra 2. tanterem neve

senior *fn.* diáktisztség, a hitéleti dolgokért felelős

szinoptikusok *fn.* Máté, Márk, Lukács evangéliuma

sztárhívó *fn.* nagyon →*kegyes*

szütyögés *fn.* → *lelkigondozás*

T

tahológus *fn.* bunkó teológus [*<* tahó × *theológus*]

téháté/THT *fn. röv.* Teológus Hallgatók Tanácsa, gyakorlatilag a HÖK megfelelője

TEOLENC *fn. röv.* Teológiai Enciklopédia

tezsvér / tessvér / tessvír *fn. tréf.* vicces megszólítás /*Gyere tezsvér!!* [*>* testvér]

tiszi *fn. röv.* tiszteletes

U

UFO *fn. röv.* a Magyar Bibliatársulat által kiadott új fordítású Biblia. [*←*UFO: *ang.*

Unidentified Flying Object 'azonosítatlan repülő tárgy']

ÚSZ *fn. röv.* Újszövetség

ÚT *fn. röv.* Újtestamentum

UV *fn. röv.* 1. úrvacsora 2. utóvizsga

UV-s IT *kif. röv.* úrvacsorás istentisztelet

Ü

ültetés fn. temetés

V

választás fn. → *legációs* hely rangsor szerinti választása kb. egy hónappal a fontosabb egyházi ünnepeket megelőzően

vallástörténi fn. Vallástörténet c. tantárgy neve

vargazsiga fn. 1. görög tankönyv 2. a Varga Zsigmond által szerkesztett tankönyvek összefoglaló neve

varjak fn. palástos lelkészek

világméretű kommunikációs cég kapcsolattartója kif. *tréf.* lelkipásztor

ZS

zsidó fn. a héberhez kapcsolódó tantárgyak gyűjtőneve

KIFEJEZÉSEK

- „*azért vigyázzunk, nehogy mindenben megtaláljuk a Szentháromságot!*” ill. „*már ebbe is beleraktad a Szentháromságot*” – Anekdotából ered. „...hogyan volt egy olyan irányzat egy időben, hogy még a prédikációnak is hármas felosztása kell, hogy legyen. Sőt, tehát nemcsak úgy, hogy bevezetés, tárgyalás és befejezés hanem úgyis hármas felosztása kell, hogy legyen, hogy három üzenet legyen. És azért nem szabad ezt mindenre ráhúzni.” (M.B.-né 2007. november 4.)
- „*Belétek is!*” – Anekdotából ered. Egyik tanár vicces válaszköszönése az *Áldás, békesség!* -re.
- „*Jézus hív, de nem mobiltelefonon!*” – kapcsolod ki a mobilod a közösségi alkalmakon
- „*jobbról fény, balról meleg*” – Anekdotából ered. „(...) első évben, mikor {XY} még nagyon felhevült bizonyágtevő volt, abban az évfolyamban és akkor mesélte el megtérése történetét, és ekkor hangzott el az a mondat, ami azóta szállóigévé vált, hogy »...és akkor éreztem, hogy jobbról fény, balról meleg...« És azóta ezt szoktuk mondani,

mikor a bizonyágtételről van szó, és akkor valaki bizonyágot tesz” (K.Á. 2007. november 16.)

- „*ma te imádkozol*” – Anekdotából ered. „Például, hogyha valamitől félünk, vagy féltünk, akkor is mindig ezt mondtuk, hogy ma te imádkozol, mert {az egyik tanárnak} volt az a szokása, hogy belépett a terembe és ott állt mindenki ugye, az egész évfolyam és ott megállt és »Ma te imádkozol!«, és akkor valakire így rábökött. És akkor az persze totál kikészült, mindegy volt, hogy kire bökött rá, annak ott helyben egy ötperces imát nyomni kellett. És borzalmas volt és mindenki próbált úgy menni az órájára, hogy lehajtottuk a fejünket, vagy hátra üljön, hogy ne legyen annyira feltűnő. Ezt ilyen stresszhelyzetekben lehet alkalmazni.” (K.Á. 2007. november 16.)

8. IRODALOM

ANDERSSON–TRUDGILL 1999, A szleng. In. *Mi a szleng? – Tanulmányok a szleng fogalmáról*, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen

BONDESON, ULLA 2002, Az argó ismerete, mint a bűnözői közösségbe való beilleszkedés mutatója, In. VÁRNAI JUDIT SZILVIA – KIS TAMÁS szerk. *A szlengkutatás III éve*, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 159-196.

BÖLCSKEI GUSZTÁV 1988 A kezdetektől a Váradai iskola beolvadásáig In. BARCZA JÓZSEF szerk, *A Debreceni Református Kollégium története*, Budapest, A Magyarországi Református Egyház Zsinati irodájának Sajtóosztálya, 9-42.

ÉKSZ = PUSZTAI FERENC 2003 szerk.: *Magyar Értelmező Kéziszótár*, Budapest, Akadémiai Kiadó

FORSSKÄHL, MONA 1999, A szleng meghatározásáról In. FENYVESI ANNA – KIS TAMÁS – VÁRNAI JUDIT SZILVIA szerk. *Mi a szleng? Tanulmányok a szleng fogalmáról*, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 77-88.

GRÉCZI-ZSOLDOS ENIKŐ 2011, *A nyelvi attitűd*, URL:
<http://www.avorospostakocsi.hu/2011/12/16/a-nyelvi-attitud-2/> (2017. március 10.)

GYŐRI L. JÁNOS 1998, *A magyar reformáció irodalmi hagyományai*, Budapest, Református Pedagógiai Intézet

GYŐRI L. JÁNOS 2006, „Egész Magyarországnak és Erdélyiségnek... világosító lámpása” – *A Debreceni Református Kollégium története*, Debrecen, Tiszántúli Református Egyházkerület

KIS TAMÁS 1994, *A szleng szótárazhatóságának néhány kérdése*, URL:
<http://mnytud.arts.klte.hu/tkis/cikkek/szotaraz.htm> (2017.március 10.)

KIS TAMÁS 1997, Szempontok és adalékok a magyar szleng kutatásához. In: KIS TAMÁS szerk. *A szlengkutatás útjai és lehetőségei*, Kossuth Egyetemi Kiadó, 1997. 237-293.

KIS TAMÁS 2006, *Nyelvi univerzálé-e a szleng?* URL: http://mnytud.arts.klte.hu/szleng/tanulmanyok/szluniv_hun.htm (2017. február 20.)

KISS JENŐ 2002, *Társadalom és nyelvhasználat*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest

KOVÁCS ÉVA 2007, Interjúk módszerek és technikák In. KOVÁCS ÉVA szerk. *Közösségtanulmány – Módszertani jegyzet*, Néprajzi Múzeum és PTE-BTK Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék

ORSZÁGH LÁSZLÓ 1966, A mai angol szótáriródalom. In: *Szótártani tanulmányok*. szerk. ORSZÁGH LÁSZLÓ, Budapest, 341–67.

PARTRIDGE, ERIC 2002, A szleng ma és tegnap. In. KIS TAMÁS – VÁRNAI JUDIT SZILVIA szerk. *A szlengkutatás III éve*, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 17-26.

ROBERTS, PAUL 2002, A szleng és rokonai In. KIS TAMÁS – VÁRNAI JUDIT SZILVIA szerk. *A szlengkutatás III éve*, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 131-140.

SMITH, ELIOT R. –MACKIE, DIANE M. 2004, *Szociálpszichológia*, Osiris Kiadó, Budapest

Virtuális Plébánia Ökumenikus szótára URL: http://www.plebania.net/hittanterem/?op=view&k_id=2075 (2017. április 1.)

MELLÉKLET

Nyelvhasználati kérdőív

Debreceni Református Hittudományi Egyetem

2007. november 27.

Nem: férfi nő

Születési év:

Református középiskolába járt-e? igen, ebbe (település):

nem

Jár-e imaközösségbe? igen nem

Értékelje az alábbi táblázatot a következőképpen:

[A.) oszlop: adat]

B.) oszlop: az A.) oszlopban szereplő adat jelentése (ha nem tudja, hagyja üresen)

C.) oszlop: aszerint értékelje az adatokat, hogy:

- 1 – nem hallotta
- 2 – hallotta, de nem használja
- 3 – hallotta is, használja is
- 4 – hallotta, de nem pontosan így használja

D.) oszlop: ide írja az esetleges módosításokat, azaz, ha a C.) oszlopban 4 –re minősítette az adatot

E.) oszlop: kérem, jelölje:

- pozitív (+) jellel, ha pozitív színezetű ön számára az adott szó, kifejezés
- negatív (-) jellel, ha negatív színezetű ön számára az adott szó, kifejezés
- nullával (0), ha közömbös az ön számára az adott szó, kifejezés

	(A) adat	(B) jelentés	(C) ismertség	(D) (módosítás)	(E) színezet
1.	„jobbról fény, balról meleg”				
2.	„ma te imádkozol”				
3.	„sitizimleben”				
4.	Á.B.				
5.	áb.hu				
6.	áhítózni				

	(A) adat	(B) jelentés	(C) ismertség	(D) (módosítás)	(E) színezet
7.	árkádok				
8.	ásítat				
9.	atyánkfia				
10.	bagoly				
11.	beó				
12.	déli könyi				
13.	déli nyöszí				
14.	déli nyöszörgés				
15.	dicsicsopi				
16.	dicsöcsopi				
17.	dicsöítés				
18.	dicsöítösek				
19.	dogma				
20.	elpé				
21.	esküdt				
22.	espi				
23.	externátus				
24.	fundi				
25.	fungálni				
26.	futás				
27.	gépterem				
28.	gyakbibmagy				
29.	gyaktéhá / gyakTH				
30.	gyülep				
31.	gyüli				
32.	HKT				
33.	homilgyak				
34.	ifi				
35.	imakommandó				
36.	imaközi				
37.	IT				
38.	ITI				
39.	kápláni				
40.	KBL				
41.	kegyes				
42.	Kegyes Ludas				
43.	KERBIBLEX				
44.	ketrec				
45.	Kisbucsay				
46.	kiszállás				
47.	Kollégium				
48.	kommentár				
49.	Kommunikációs Bizottság				
50.	korai dogmatöri				
51.	kortöri				
52.	kurzustag				
53.	lega				
54.	leszektáz (vmit)				

	(A) adat	(B) jelentés	(C) ismertség	(D) (módosítás)	(E) színezet
55.	lp				
56.	lutyi (főnév)				
57.	málnás édesség!				
58.	málnás pékség!				
59.	meglelkigondoz (vkit)				
60.	menny				
61.	Miki – est				
62.	minősítő				
63.	„Mircsa”				
64.	misszió				
65.	moáb				
66.	Nagybucsay				
67.	ÓSZ				
68.	ÓT				
69.	papi				
70.	papipari kisiparos				
71.	péld				
72.	piás				
73.	piés				
74.	Pince				
75.	pincebuli				
76.	„Piroska néni”				
77.	pokol				
78.	preka				
79.	prekálni				
80.	püsi				
81.	püspi				
82.	Ref. Egyház / Refegyház				
83.	Ref. Lap./ Re flap				
84.	rektori				
85.	Revufó				
86.	rötye				
87.	S/S				
88.	seglek				
89.	szekta				
90.	szeminaristák				
91.	szeminárium				
92.	szenior				
93.	sztárhívő				
94.	tahológus				
95.	TEOLENC				
96.	tezsvér / tessvér				
97.	THT				
98.	tiszi				
99.	UFO				
100.	ÚSZ				
101.	ÚT				
102.	UV				

	(A) adat	(B) jelentés	(C) ismertség	(D) (módosítás)	(E) színezet
103.	UV-s IT				
104.	választás				
105.	vargazsiga				
106.	varjak				
107.	világméretű kommunikációs cég kapcsolattartója				
108.	zsidó				

Ha a kitöltés során esetleg eszébe jutott olyan hasonló kifejezés, amelyet diáktársaival használ, akkor kérem, írja le – jelentésével együtt.

Köszönöm.